

Lietuvių kalbos institutui sužibo viltis išlikti

Praeitais metais virš Lietuvių kalbos instituto grėsmingai buvo pakibę valdžios sprendimai. Tačiau šie metai prasideda viltingai. Labiausiai kalbininkus jaudina "juodoji skylė", atsiradusi jų gretose, dėl to dabartinė mokslininkų karta linkusi kaltinti vyresniąją, kuri neva neparuošė sau paminos.

Instituto direktorius Giedrius Subačius mano, jog tarptautinį lygį pasiekę vyresnės kartos kalbininkai daugiau rūpinosi savo mokslo darbais negu jaunų mokslininkų ugdymu

Broniaus Talaikio nuotr.

Lietuvių kalbos institutui sužibo viltis išlikti

Aida MURAUŠKAITĖ

Praeitais metais virš Lietuvių kalbos instituto grėsminiai buvo pakibę valdžios sprendimai: ketinta sujungti su Literatūros ir tautosakos institutu, gerokai sumažintos biudžeto lėšos, deramai nevertinamas šimtmetį trunkantis žodynininkų darbas. Tačiau šie metai prasideda viltingai - dalis instituto jau persikėlė į naujas patalpas, neketinama atleisti darbuotojų. Labiausiai kalbininkus jaudina "juodoji skylė", atsiradusi jų gretose, dėl to dabartinė mokslininkų karta linkusi kaltinti ankstesniąją, kuri neva neparuošė sau pamainos.

Lėšos mažta kasmet

Kasmet Lietuvių kalbos institutui mažinamas biudžetas. Drauge mažta algų fondas, natūraliai, atrodytu, turėtų mažėti ir darbuotojų. Tačiau, norint išlaikyti institutą, darbuotojų negalima mažinti, įsitikinęs instituto vadovas Giedrius Subačius. Jei taip būtų padaryta, kitąmet institutui lėšų būtų skiriama dar mažiau. "Taip per trejus metus galime visai ištirpti, - nuogaštavo G.Subačius.

Biudžetas institutui skiriamas dvejopai: dalį - pagal etatus, dalį - pagal publikacijų skaičių. "Mūsų institutui tai labai žalinga", - sakė G.Subačius. Mat žodyno rengimas pagal ministerijos nuostatus neprilygsta net menkiausiai publikacijai.

Kad nereikėtų atleisti žmonių ir kad nepristigtų pinigų algoms, darbuotojams pasiūlyta išeiti nemokamą atostogų.

Kaip išmatuoti rezultatus?

Instituto darbuotojams pavyko viena. Įrašyti tarp darbų vertinimo kriterijų vieną eilutę: "žinytai, žodynai, bibliografijos ir kt."

"Kadangi mokslo biurokrati-joje daug ne humanitarų, sunku

jiems išaiškinti, ką reiškia parašyti žodyną. Lapelio su žodžio aprašu vertė didžiulė, Smetonos laikais už pateiktą pavyzdį būdavo net mokama", - kalbėjo G.Subačius.

Pasak jo, žodynininkas - visų galų meistras. Privalai išmanyti fonetiką, morfologiją, sintaksę. Tokį specialistą parengti reikia daug sąnaudų ir laiko.

"Didysis lietuvių kalbos žodynas - didžiausias lietuvių kalbos veikalas, net sakyčiau lietuvių kultūros veikalas", - instituto vadovas tikisi, kad Didžiojo lietuvių kalbos žodyno paskutinį - dvidešimtąjį tomą pavyksią baigti gegužę.

Lietuvių kalbos institutas atlieka fundamentinius darbus. Kas rudenį nuvykdamas dėstyti kalbininkams žemaičių tarmės ypatumus į Čikagą G.Subačius išgirsta paskatinimų toliau dirbti pradėtus darbus.

Pradėtas rengti vietovardžių žodynas, jį globoja prezidentas Valdas Adamkus. Bendrinės lietuvių kalbos žodynas rašomas naujais principais - sistemiškai pagal temas. Lietuvių kalbos institutas įkūrė Lietuvių leksikografijos centrą, jame bus rengiami įvairūs žodynai.

Nuo kortelių - prie duomenų bazių

Dabar instituto darbuotojai pereina nuo kortelių kartotekų prie kompiuterinių duomenų bazių kūrimo.

Tiesa, kol kas didžiuma darbų nudirbama ne kompiuteriais, justų jų stygius, tad nemažai darbuotojų dar plūša su kortelėmis.

Neneigė instituto vadovas esant ir psichologinių perėjimo prie kompiuterių problemų - vyresniems kalbininkams, pratusiems prie archyvų medžiagos stalčiuose, sėsti prie kompiuterių ne taip paprasta. Tačiau, pastebėjo G.Subačius, akivaizdu, kad keičiasi kalbininkų kartos. Naujieji užpildo skylę, žiojėjusių lietuvių kalbotyroje sovietmečiu: sustiprėjus kalbininkams Zigmui Zinkevi-

čiui, Vytautui Mažiuliui, Juozui Pikčilingiui, Jonui Palioniui ir kt., lietuvių kalbotyra tapo tarptautinio lygio. Vyresnioji karta dirbo institutuose, universitete, jų etatų nebuvo galima keisti, mokslininkai dirbo daugiau tiriamąjį darbą, tad mažiau buvo ugdoma jaunimo. Todėl vidurinės kartos specialistų ne taip gausu. "Aš ir kitai mano kartos kalbininkai esame, galima sakyti, išimtis", - sakė G.Subačius.

Nesutiko su nepagrįstu sujungimu

Bandytas sujungti Lietuvių kalbos bei Literatūros ir tautosakos institutus, pasak G.Subačiaus, labai suartino šias institucijas: drauge ėmė ieškoti palankiausio kelio abiem institutams. "Vasarą turėjome labai daug pokalbių ministerijoje, Seime", - pasakojo G.Subačius. "Mes esame kaimynai ir kai norime daryti ką bendra, taip ir darome", - primestinė integracija G.Subačiui nepriimtina.

"Suklusau, ką reiškia sujungimas, supratau, kad jokio modelio nėra. Tokiam dalykui negalėjau nesipriešinti, tai neracionalu: eksperimentuoti ir žiūrėti, kas iš to išeis", - prisiminė Rolando Pakso Vyriausybės laikais bandytas diegti reformas - jungti institutus - G.Subačius.

Vizija - kultūros centras

Dabar institute galvojama apie terminų banką, tarmių archyvą.

"Reikia ieškoti ryšių su tais visuomenės sluoksniais, kurie mumis domisi, - institute vadovas sako jau perpratęs, kur link reikia plėtoti veiklą. - Turiu idealistinę viziją: instituto patalpose atidaryti kultūros centrą, knygyną, jis būtų traukos centras. Kviestis mokytojus, mokinius, rengti konferencijas, ne tik mokslo, bet ir populiaris, kurti tinklalapius. Žodžiu, patraukti, supažindinti su savo veikla. Jei mes esame užsidarę ir visuomenei nežinomi, yra blogai. Privalome būti atviresni".